

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ В ТИПОЛОГІЇ СЕЛЯНСЬКОГО ПОВСТАНСЬКОГО РУХУ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Повстансько-партизанський рух (отаманщина) – це не бандитизм, як намагалася протягом десятиріч представити офіційна радянська історіографія і не бездумно-кривава анархія, про що пишуть деякі дослідники з діаспори. Це феномен, який ще чекає своїх справжніх дослідників, особливо, коли справа стосується повстанського руху етнічних меншин.

Історіографія становища національних меншин на Півдні України представлена як узагальнюючими працями з історії України, так і спеціальними дослідженнями, присвяченими розвитку міжнаціональних відносин етнічних груп. Упродовж останнього десятиріччя в Україні зростає увага до дослідження етнонаціонального розвитку суспільства, відбувається подальша теоретична та концептуальна розробки проблеми. Досліджуваного питання, певною мірою, торкаються автори загальних праць, присвячених міжнаціональним відносинам в Україні на тому чи іншому етапі її історичного розвитку.

Серед перших друкованих робіт, присвячених дослідженню питань громадянської війни, повстанського руху селян і частково національним меншинам, слід відзначити роботи М.Какуріна, Р.Ейдемана, в яких автори намагалися визначити характер громадянської війни, розкрити її особливості, виходячи з географічного положення України, специфіки політичної і військової ситуації та національних відносин [1].

Спеціальні праці розглядали окремі аспекти повстансько-партизанського руху селян Півдня України. В 20-х - 30-х роках вийшли перші такі праці. Деякі з них носили суб'єктивний характер, хоча й не замовчували причини повстанського руху селян, виділяючи його позитивні та негативні сторони. Повстання німців-колоністів 1919 року проти більшовицького режиму найкраще висвітлювала стаття одеських авторів С.Когана та Н.Межберга [2]. Автори, характеризуючи повстанський рух колоністів, дали можливість читачу самому “докопатися” до справжніх причин його виникнення. Із публікації видно, що С.Коган та Н.Межберг намагалися дати об'єктивну характеристику повстанського руху, направлено проти більшовиків. Проте існуюча цензура не допустила такої оцінки. І тому головна причина повстання – невирішеність національного питання радянською владою більшовиків залишилася тільки в чорновому варіанті статті, що зберігся в фондах державного архіву Одеської області [3, арк.1-21]. У журнал вона не ввійшла.

У 60-х рр. XX ст. вийшло ряд праць одеського історика М.Раковського, присвячених питанням громадянської війни, григор'євщини та повстанням німців-колоністів на Півдні України [4].

В українській історіографії не вщухає інтерес до проблем вітчизняної історії періоду національної революції, громадянської війни та становлення тоталітарного суспільства. Повстанський рух 20-х років висвітлюється у ряді праць О.Ганжі [5]. Особливо це стосується розкриття питання про “політичний бандитизм”. Однією з найбільш помітних колективних монографій останнього часу стала праця співробітників Інституту історії України НАН України “Політичний терор і тероризм в Україні”. У ній висвітлені проблеми громадянської війни, державного терору як методу експропріації селян-власників.

Однак, праця, які торкаються проблеми участі національних меншин Півдня України у повстанському русі селян Півдня України, надзвичайно мало. Серед них можна виділити ряд статей Ю.Котляра, С.Богана, В.Чопа, А.Шевчук [6, с.186-190], де розглядаються прояви повстансько-партизанської боротьби окремих етносів України.

Питання національного повстансько-партизанського руху на Півдні України в руслі проблеми повстанського руху селян висвітлено недостатньо в радянській та сучасній українській історіографії. Це є суттєвим аргументом на користь актуальності досліджуваної проблеми. Навіть той доробок, який є в нашому розпорядженні, має певні, інколи досить значні недоліки фактологічного та світоглядного характеру, і вже не може задовольнити науковців.

Необхідність вивчення і переосмислення національного селянського повстанського руху України є давно назрілою, але дуже складною проблемою. Труднощі полягають у недостатності введених до наукового обігу джерел, а також слабкою вивченістю деяких вихідних даних, особливо це стосується Півдня України. Тому вважаємо, що наша стаття, яка носить узагальнюючий характер, буде певним внеском у процес вивчення повстанського руху національних меншин південноукраїнського села.

1917–1920 роки характеризувалися чисельним і організованим спалахом повстансько-партизанського руху селян у губерніях Півдня України. У цьому регіоні він проявив себе у таких напрямках: березень-червень 1917 – аграрний; весна-зима 1918 – антигетьманський; весна - літо 1919 – антибільшовицький; осінь 1919 - зима 1920 року - антиденікінський. Антибільшовицький і антиденікінський напрями - складова частина єдиного повстансько-партизанського руху українських селян. Крім цих напрямів, діяли повстанські загони, побудовані за принципами “селянської волоніції”. Такі загони найчастіше носили місцевий характер і були спрямовані проти будь-якої з існуючих влад чи то більшовицької, чи то денікінської. Окремою сторінкою повстанства були бандитські формування, які не ставили перед собою ніякої політичної мети і діяли протягом громадянської війни. Отже, в період 1917-1920 років на Півдні України слід виділити такі напрями повстанського руху селян: головні –

аграрний, антигетьманський, антибільшовицький та антиденікінський, перехідні - селянський та бандитський [7, с.22].

У березні 1917 року в Україні розгорнувся національно-демократичний рух, відновився державотворчий процес, який очолила Центральна Рада. Проте перша в ХХ столітті спроба українського народу створити власну демократичну державу нашою була великою труднощі. У грудні 1917 – лютому 1918 роках Центральна Рада втратила контроль над більшою частиною України. Головна причина такої ситуації - недостатньо широка база державотворення. Центральна Рада не зуміла належним чином вирішити головні соціально-економічні питання, особливо аграрне. Селянська біднота виявилася більш схильною до погромних методів ліквідації поміщицького землеволодіння, відкинувши пропозиції Центральної Ради провести аграрну реформу в рамках законності і правопорядку [8, с.22]. Тому після повалення самодержавства почалася стихійна боротьба селянства за землю. Основними формами селянського руху тоді були виступи, пов'язані із захопленням сіножатей, спрямовані на обмеження прав поміщиків на луки та пасовища. У травні-червні 1917 року селянський рух на Півдні України набув більш масового й наступального характеру. За офіційними відомостями на Півдні України відбулося 99 аграрних селянських виступів [9, с.75].

Причинами повстань проти гетьманської влади послужили наступні події. Великі землевласники при допомозі німецько-австрійських окупаційних військ почали спішно відновлювати власність на землю та майно, примушуючи селян не лише повертати землю, а й відшкодовувати втрати, яких зазнали поміщики під час революції. Їх повернення в маєтки нерідко супроводжувалося масовими насильствами. Німецькі й австрійські воєнні власті охоче надавали в розпорядження поміщиків озброєні загони, а деякі землевласники формували з кримінальних злочинців власні каральні групи.

Зрозуміло, що влітку-восени 1918 року на Україні розгорнулася селянська антигетьманська боротьба. Директорії УНР вдалося завоювати масову підтримку селянства, що стихійно піднялося на антигетьманську боротьбу.

У 1919 – 1920 роках вплив самостійницьких сил, зокрема Директорії УНР, на Південь України став номінальним. Політичну ситуацію визначали більшовики, білогвардійці та повстанці, між якими точилася боротьба за владу.

Причинами антибільшовицького повстанського руху послужили прорахунки політики радянської влади в економічних та політичних питаннях. Аграрне питання, на думку селянства, не було вирішено – продзагони забирали вирощений селянами хліб, а торгівля ним вважалася державним злочином. Не вирішувалися національні та релігійні питання, проводилася примусова мобілізація в Червону армію. Позитивним моментом стала передача частини землі селянам, але користуватися нею було практично неможливо через політику “воєнного комунізму” (продрозверстка, насадження комун і т.п.) Не покращило ситуації і розшарування селянства – класова політика, яка включала направлення одних верств села на інші. Стихійний рух проти комун та продрозверстки радянська історіографія вважала “куркульським бандитизмом”. Селянські виступи прийнято було називати “антирадянськими”, хоча більшість антибільшовицьких повстань були демократичними і радянськими. Про це свідчать і їх гасла: “Геть комуністів і чрезнайку!”, “Вся влада селянству!”, “Ради без комуністів і ЧК” [10, с.9]. Здійснення і придушення повстань супроводжувалися насильством і кровопролиттям.

Антибільшовицький повстанський рух на Півдні України був переважно стихійним. Чисельні партизанські загони тримали під контролем велику територію Південної України, де спалахували антибільшовицькі повстання [11, с.195] різних типів. Найбільше армійських повстань було на Херсонщині та Миколаївщині. Разом з селянськими загонами, що підтримали ці виступи, їх кількість складала 74. Національний тип повстань яскраво виявився на Одещині, де існувала велика кількість німецьких та болгарських колоній. Всього у Південній Україні національних виступів було 32 [12, с.53], така ж кількість повстань залишилася невизначеною в типологічному плані. Найбільш чисельна група - це селянські загони, які діяли на невеликій території, часто в межах власної волості, їх цікавили, головним чином, місцеві інтереси. Таких виступів було біля 80. Інколи повстанські загони перетворювалися на бандитські формування, що воювали заради власних інтересів. Таких банд діяло близько 20. Частково впливали на Південь України і загони Н. Махна, але вони не мали вирішального значення, бо головний район їх дій навесні 1919 року знаходився неподалік від Катеринослава [13, с.248-250].

Крім великих повстань, виникало безліч малих, які діяли зовсім недовго і про них збереглося мало даних. Надзвичайно важко врахувати той факт у повстанському русі, коли загін при загрозі розгрому саморозпускався, а після відходу червоноармійських частин знову збирався. Для визначення загальної кількості антибільшовицьких повстань на Півдні України ми можемо опиратися лише на власні підрахунки. За ними в період з березня по серпень 1919 року діяло 238 повстанських загонів [14, с.104]. Всього ж на території України за офіційними даними їх було 328 [15, с.38].

Антибільшовицькі повстання охопили територію сучасних Миколаївської, Херсонської, Запорізької та північно-східну частину Одеської областей. Крим навесні 1919 року не був охоплений селянськими виступами. Пояснювалося це тим, що Кримська Радянська Соціалістична Республіка існувала лише з кінця квітня до початку червня 1919 року [16, с.294] і більшовицька влада за такий короткий час не встигла настроїти проти себе кримських селян.

Повстанський рух селян Півдня України осені 1919 – зими 1920 років мав переважно антиденікінську спрямованість, хоча діяли і антибільшовицькі (проденікінські) загони. Рух антиденікінського спрямування був строкатим у політичному відношенні. Тому його класифікація може

бути лиш умовною. Вона має на меті показати різноманітність форм повстанського руху селян. Проте ввести кожен прояв партизанства в цю схему практично неможливо, бо чисті типи зустрічалися дуже рідко. Найчастіше це була повна мішанина різних груп населення і партій, які ставили перед собою головне завдання - боротися з денікінщиною. Ще складнішим, ніж типологія, є питання про кількість антиденікінських повстань на Півдні України. Даних про їх навіть приблизну чисельність не виявлено та й підрахувати всі прояви повстанського руху селян дуже важко, бо переважна їх кількість взагалі не фіксувалася.

Тому можемо опиратися лише на власні, дуже приблизні статистичні дані, за якими було встановлено, що антиденікінських повстань в Україні було 321 [17, с.104-105].

Серед антиденікінських виступів слід виділити такі типи: власне селянські загони - 76, більшовицькі - 85, боротьбистсько-борбистські - 32, національні - 17, формування державного типу - 2, махновські (тільки на Півдні України) - 44. Крім цього, 65 повстань залишилися невизначеними в типологічному плані [12, с.62]. Певну їх кількість займали бандитські формування. Серед проденікінських виступів можна виділити два головних типи: загони "куркульської самооборони" з білогвардійським керівництвом [18, арк.13] та релігійні виступи [19, арк.9-10]. Така строкатість серед повстансько-партизанських загонів обумовлювалася тодішньою соціальною структурою населення [20, с.172].

Якщо ж до антиденікінських виступів населення Півдня України додати повстання, які охопили Катеринославську губернію, в тому числі Донбас, то їх загальна кількість за підрахунками Ф.Турченка і Г.Турченко буде становити близько 600 [21, с.225].

Антиденікінський та проденікінський напрями повстанського руху охоплювали всю територію Південної України. Повстансько-партизанські загони діяли в межах сучасних Миколаївської, Херсонської, Запорізької, більшої частини Одеської областей та в Автономній республіці Крим.

Національний тип повстань проявив себе як антиденікінська сила, проте суто національні виступи відбувалися не часто. Найчастіше болгари, євреї, німці і татари були учасниками селянських повстань різних типів [12, с.71].

Окремим проявом повстанського руху можна вважати махновщину, хоч вона близька за ідеологією до стихійних селянських повстань. У контексті нашої проблеми ми розглядаємо взаємодійності махновщини з представниками повстанських загонів національних меншин.

Проденікінський повстанський рух мав ті ж причини, що і антибільшовицькі повстання весни - літа 1919 року, і був його логічним продовженням. Проте він не був таким масовим, так як більшість селян вбачали головного ворога в денікінському режимі.

Складною і водночас негативною сторінкою повстансько-партизанської боротьби був бандитський напрямок. Бандитські формування займалися погромами, вбивствами, грабунками і не ставили перед собою ніякої політичної мети. Діяли вони по всій території Півдня України. Були повстанські загони, які поступово скочувалися до грабежів, а також такі, які з самого початку формувалися як кримінальні.

Економічна стабілізація українського села привела до помітного спаду з 1924 р. селянського опору в Україні. Селяни певною мірою повірили новій владі і пішли на співробітництво з нею. Політичні виступи в сільській місцевості ставали поодинокими явищами і не мали підтримки серед широких кіл громадськості. Поразкою закінчилися і спроби ініціювати антибільшовицький рух із-за кордону, зокрема із Польщі. Основну боротьбу із залишками повстанства вели спеціальні підрозділи ДПУ, основним завданням якого було спостереження за настроями селянства, своєчасне попередження незадоволення, тощо [22, с.120].

З 1927-1928 рр. у зв'язку із хлібозаготівельною кризою, масовими депортаціями, вилученням хліба, податковим та юридичним тиском селяни знову розпочали боротьбу за свої права. Вони скорочували посівні площі, приховували продовольство, відкрито виступали проти тиску влади, вдаючись до терористичних актів і намагались здійснити більш-менш організований збройний опір. З кінця 1929 - початку 30-х рр. на селі стала втілюватися в життя політика суцільної колективізації, ліквідації "куркульства" (а фактично селянства - Ю.К.) як класу. Ця політика призвела до нового вибуху селянського опору, який на Півдні України прийняв форму антиколгоспних виступів, "жіночих бунтів", релігійних заколотів. Залучилися до нової хвилі антикомуністичних виступів і представники національних меншин.

Таким чином, ми можемо подати деякі цифрові викладки, які стосуються кількості національних виступів у період з 1917 по 1931 рр. на Півдні України. Проте термін "національний" потребує певного тлумачення. Національні повстання можна розглядати в широкому та вузькому аспектах. У широкому - вся боротьба селянства України з проросійськими денікінським або більшовицьким режимами була національною боротьбою. У більш вузькому, який ми висвітлюємо в праці, - це виступи проти різних влад формувань, що були створені з представників національних меншин Півдня України.

Відомості носять умовний характер, так як ми опираємося лише на власні підрахунки. У 1917-1918 рр. ареною національних повстань став Крим. Враховуючи те, що представники національних меншин у Криму боролися не лише проти існуючих на півострові різних влад, а й одні проти інших, зокрема існували етнічні конфлікти: татари - греки, татари - росіяни, загальну кількість виступів ми оцінюємо в 30 [23, с.75-76]. Антибільшовицьких національних виступів, головним чином німецьких і болгарських, було 32 [12, с.186]. Антиденікінських виступів національних меншин - єврейських, німецьких та болгарських - нараховується 17 [12, с.187]. В антикомуністичних виступах 1920-1931 рр.

національні меншини проявляли себе таким чином: німецькі повстання – 20, болгарські – 2, єврейські – 4, татарські – 4, польські – 6, змішані – 3, що становить загалом – 39 виступів [24, с.28].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в період 1917-1931 рр. на Півдні України відбулось 118 виступів представників національних меншин, що свідчить про силу етнічного фактору в українському повстанському русі.

Джерела та література

1. Эйдеман Р.П., Какурин Н.Е. Гражданская война на Украине. – Х., 1931.
2. Коган С., Межберг Н. Повстання куркулів у німецьких колоніях на Одещині (1919) // Літопис революції. – 1929. – №2.
3. Державний архів Одеської області (далі – ДАОО). – Ф. П.2. – Оп. 1. – Спр. 155.
4. Раковский М.Е. Крах григорьевщины (1919 г.) // История СССР. – 1966. – № 5; Раковский М.Е. Закономерности и особенности гражданской войны на Юге Украины // Годы борьбы и побед. – К., 1983.
5. Ганжа О.І. Українське село в період становлення тоталітарного режиму (1917 – 1927 рр.). – К., 2000.
6. Котляр Ю.В. Роль польського фактору в українському повстанському русі і Південний регіон // Південний архів. Зб. наук. праць. – Вип. 5. – Херсон, 2001; Котляр Ю.В. Національне питання у повстанському русі селян Півдня України // Народознавчі зошити. – 2001. – №3(39). Травень–червень; Котляр Ю.В. Антибільшовицькі повстання національного типу на Одещині в 1919 році // Етнокультурні процеси на Півдні України в ХІХ – ХХ ст. Зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2000; Котляр Ю.В. Єврейські погроми на Півдні України і повстанський рух (1917–1920) // Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України. Зб. наук. праць. – Запоріжжя; Сімферополь, 2001; Котляр Ю.В. Кримськотатарські повстання (1917-1919 рр.) // Лукомор'я: археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я. – Вип. 1. – Одеса, 2007; Боган С.М. Участь представників національних меншин в антибільшовицькому повстанському русі на Півдні України у 1920–1923 рр. // Гуманітарно-економічні дослідження. – Т. І. – Миколаїв-Одеса, 2005; Чоп В.М. Стосунки німців–колоністів з повстанцями (1918–1920 рр.) // Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України. Зб. наук. праць. – Запоріжжя; Сімферополь, 2001; Шевчук А.В. Кримськотатарське повстання у 1918 р. (етнічний аспект) // Гуманітарно-економічні дослідження. – Т. ІІ. – Миколаїв; Одеса, 2005.
7. Горбуров Є.Г., Котляр Ю.В., Шитюк М.М. Повстансько–партизанський рух на Півдні України в 1917–1944 рр. – Херсон, 2003.
8. Котляр Ю.В. Повстанський рух селян Півдня України. Висунська і Баштанська республіки (1919 – 1920 рр.) – Миколаїв, 1999.
9. Історія Української РСР. – Т. 5. – К., 1977.
10. Деникинское подполье в Николаеве (Введение) // Летопись революции. – 1926. – №3–4.
11. Директивы командования фронтов Красной Армии (1917-1922). – Т. 2. – М., 1972.
12. Котляр Ю.В. Повстанство. Селянський рух на Півдні України (1917–1925). – Миколаїв; Одеса, 2003.
13. Волковинський В. М. Нестор Махно: проти усіх влад і режимів // Сторінки історії України: ХХ століття. – К., 1992.
14. Докладніше див.: Котляр Ю.В. Повстанський рух селян Півдня України. Висунська і Баштанська республіки (1919 – 1920 рр.).
15. Іванченко Р. Україна від Кия до Кравчука. – К., 1992.
16. Великий Жовтень і громадянська війна на Україні. Енциклопедичний довідник. – К., 1987.
17. Докладніше див.: Котляр Ю.В. Повстанський рух селян Півдня України. Висунська і Баштанська республіки (1919 – 1920 рр.)...
18. Державний архів Херсонської області (далі – ДАХО). – Ф.Р. 1925. – Оп.1. – Спр. 471.
19. ДАХО. – Ф.Р. 3264. – Оп. 1. – Спр. 32.
20. Супруненко М.І. Боротьба трудящих України проти денікінщини. – К., 1979.
21. Турченко Ф.Г., Турченко Г.Ф. Південна Україна: модернізація, світова війна, революція (кінець ХІХ – 1921 рр.). – К., 2003.
22. Архірейський Д., Ченцов В. Влада і селянство в Україні у 20–ті рр. // 3 архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ. – 1999. – № 1/2.
23. Підраховано за: Державний архів Автономної Республіки Крим (далі – ДАРК). – Ф. 483. – Оп. 4. – Спр. 1219; Спр. 1285; Зарубин А.Г. Крымско–татарское национальное движение в 1917-1921 гг. [Документы] // Вопросы развития Крыма. – Симферополь, 1996. – Вып.3.; Зарубин В.Г. Об этноконфессиональном конфликте в Крыму (1918 г.) // Бахчисарайский историко-археологический сборник. – Вып. 2. – Симферополь, 2001; Зарубин В.Г. Крым в 1918-1919 году: интервенты, местные власти и население // Историческое наследие Крыма. – 2004. – № 5; Елагин В. Националистические иллюзии крымских татар в революционные годы // Забвению не подлежит. Из истории крымскотатарской государственности и Крыма. – Казань, 1992; Фельштинский Ю. Безумие во имя идей. Особая комиссия по расследованию злодеяний большевиков, состоящая при Главнокомандующем Вооруженными Силами на Юге России, сообщает // Родина. – 1999. – №10.; Оболенский В.А. Крым в 1917–1920 годы // Крымский архив. – 1994. – № 1.
24. Підраховано за: Державний архів служби безпеки України. – Спр. 465; Спр. 473; ДАОО. – Ф.П. 3. – Оп. 1. – Спр. 29; Спр. 33. Отчет Одесской Губернской Чрезвычайной комиссии к IV Губернскому Съезду Советов. – Одесса, 1921.

Summary

The article (on the basis of archival sources) discusses the role of ethnical representatives in insurgent movement of the population of the South of Ukraine. It is ascertained, that the factor of national minorities participation in insurgent movement is a little-studied stage of Ukrainian history.

О. С. Ядловська

СТАНОВИЩЕ ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Дослідження історії Української державності періоду Центральної Ради прискіплює розглянути в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. З іншого боку, аспект участі у державотворчих процесах представників (або груп) національних меншин репрезентовано не так широко. В даній статті автор має на меті висвітлити питання представництва національних меншин, зокрема євреїв, в органах державної влади за доби Центральної Ради, а також розглянути ставлення самих євреїв до державних перетворень та співпраці їх з різними політичними силами зазначеного періоду. Актуальність проблеми полягає в можливості проаналізувати місце екстериторіального народу у керуванні країною проживання та проблеми „не розчинення” в титульній нації.

У березні 1917 р., після створення Центральної Ради під керівництвом М.Грушевського, ставлення до єврейського населення різко змінилось в позитивний бік. У Києві під час демонстрації, влаштованої єврейськими організаціями, коли процесія наблизилася до будинку Центральної Ради, на балконі був вивішений прапор з магендовидом, а міська капела підхопила Хатикву. Керівники українських організацій Бердичева також вітали єврейську демонстрацію. В уряді України з'явився міністр з єврейських справ. Цю посаду займали М.Зильберфарб, В.Лацькой, А.Ревуцький, І.Червоний, С.Гольденман був міністром праці, а А.Марголін – послом УНР в Лондоні. Південний комітет Бунда звернувся до своїх місцевих організацій із закликом “самим рішучим образом відмежуватися від більшовицької диктатури” [1, с.2]. Бунд і ще чотири єврейські партії мали своїх депутатів у Малій Раді, єврейські бороховські клуби діяли в ряді міст країни.

20 листопада 1917 р. Центральна Рада у своєму III Універсалі надала національно-персональну автономію національним меншостям України, що ще перебувала в складі Російської держави [2, с.2]. Коли 28 квітня Рада прийняла “Конституцію Української Республіки”, закон про національно-персональну автономію ввійшов до неї як восьма глава. В.Винниченко, описуючи чотири роки історії української революції, відзначав, що на відміну від національних партій, що протидіяли українській справі, єврейські організації визнали Центральну Раду як законодавчий орган і брали участь у його роботі як рівні серед рівних. У своєму невеликому вступі до однієї з постанов “Поалей Ціон” він писав, що євреї прийняли незалежність України як щось природне і неминуче, послідовно визнали себе громадянами цієї держави [3, с.40].

Проте, важка спадщина минулого, що виявлялася в атмосфері підозрілості і недовіри між українцями і євреями, згодом переросла в трагічні події. Ряд проектів депутати від українські партії в Раді готували, не радячись із представниками національних меншостей. Коли такі проекти вносилися в Раду, неукраїнські партії ставилися перед фактом і починали гарячково формувати своє, часом негативне відношення до них. Так було при голосуванні за III Універсал, що проголошував 20 листопада 1917 р. створення Української Народної Республіки в рамках Російської федерації. Євреї-депутати, що представляли російські партії і Бунд, проголосували проти. Інші єврейські партії утрималися, а сіоністи взагалі не з'явилися на засідання. Що стосується відношення єврейських партій до більшовиків, то воно також було неоднозначним. Три з них - Бунд, Об'єднані єврейські соціалісти і “Поалей Ціон” схилилися до співробітництва з ними - вони здавалися їм виразниками соціальної справедливості і революційної активності. Вплив більшовиків особливо підсилювався, коли вони стали правлячою силою в Росії. Однак переважна більшість членів єврейських організацій виявляло прихильність до меншовиків і ліберальних партій. Український історик І.Ф.Курас писав: “Революційні події 1917-1918 р. і насамперед українська національно-демократична революція переборолі відособленість єврейства, залучили єврейську інтелігенцію до найважливіших сфер громадського життя. Більшовики, у порівнянні з іншими політичними силами, змушені були в значно більшому ступені спиратися на єврейську інтелігенцію, оскільки й українська і російська інтелігенція в цілому вороже відносилися до радянської влади. З іншого боку, демагогічні гасла комуністів у національному питанні, не завжди зважена політика і практика українських урядів у відношенні єврейства, відвертий антисемітизм білого руху, відсутність твердоті владі і поширення внаслідок цього погромів залучали єврейську інтелігенцію до більшовиків” [4, с.3].

Першим віце-секретарем з єврейських справ був М.Зильберфарб [5, арк.31]. Пізніше ця посада стала називатися “генеральний секретар”, а потім – “міністр з єврейських справ”. В обов'язки Зильберфарба входив захист євреїв від будь-яких юридичних обмежень їхніх цивільних прав,